

divadlo loutek ostrava

Jostein Gaarder

DÍVKA S POMERANČI

Jostein Gaarder

DÍVKA S POMERANČI

režie a dramtizace **Václav Klemens**
scéna a loutky **Tomáš Volkmer**
kostýmy **Tomáš Kypta j.h.**
výtvorná spolupráce **Petr Hajdyla j.h.**
hudba **Nikos Engonidis**
dramaturgie **Jana Pithartová**
projekce **Jiří Philipp, Robert Jarušek j.h.**

osoby a obsazení

Robert KOZMÍK j.h. Georg
Ivo MARTÁK Hlas otce
Lenka SEDLÁČKOVÁ Matka
Karel RŮŽIČKA Jørgen, Georgův otčím
Irena KŘEHLÍKOVÁ Babička
Martin LEGERSKI Dědeček

loutky vodí

Irena KŘEHLÍKOVÁ
Vladimíra KRAKOVKOVÁ
Lenka MACHARÁČKOVÁ
Lenka SEDLÁČKOVÁ
Martin LEGERSKI
Karel RŮŽIČKA

inspicient **Jan Smyček**

světla **Adam Pěcha, Pavel Duda**

zouk **Stanislav Pastrňák**

výroba **Jiří Paskonka** (vedoucí ateliéru DLO),

Alena Bendová, Zdeněk Janošec, Pavel Skorkovský,

Petr Dvorský, Vladimír Biolek

jevištní technika **Martin Štěpanda, Jiří Kučera, Milan Hrubeš, Daniel Kalika**

česká premiéra **28. května 2010** v Divadle loutek Ostrava

Inszenace vznikla v rámci europrojektu

„Flying Festival – Children and Family in Europe“,

kterého se účastní polské divadlo Baj pomorski v Toruni (koordinátor projektu),

slovenské Staré divadlo Nitra, litevské Státní loutkové divadlo v Kouně,

ukrajinské Akademické divadlo loutek v Ivano-Frankivsku a Divadlo loutek Ostrava.

Hra je adaptací knihy Josteina Gaardera *Appelsinpiken*, kterou v České republice vydalo nakladatelství Albatros. © H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard). Pro Českou republiku práva zastupuje Aura-Pont, s. r. o., Veselářský ostrov 62, 147 00 Praha 4.

Práva autorů dramtizace a hudby zastupuje DILIA, divadelní, literární a audiovizuální agentura, občanské sdružení, Krátkého 1, 190 03 Praha 9 – Vysočany.

MYSTERIUM EXISTENCE

Z proního dopisu otce Alberta, hrdiny knihy Sofin svět

Milá Sofie, lidé mají různé záliby. Někdo sbírá staré mince nebo známky, někdo má nejráději ruční práce, jiný tráví většinu volného času nějakým sportem. Hodně lidí s oblibou čte. (...) Někdo jenom noviny nebo komiksy, někdo čte rád romány, zatímco další dává přednost třeba knihám o astronomii, o zvířatech nebo o technických vynálezech.

Když se zajímám o koně nebo o drahé kameny, nemohu čekat, že se o ně budou zajímat i ostatní. Když napjatě sleduji všechny sportovní přenosy v televizi, musím chápat, že ostatním se sport může zdát nudný.

Je ale něco, co by mělo zajímat nás všechny? (...) Ano, milá Sofie, takové otázky, které by měly zajímat nás všechny, existují. (...)

Co je nejdůležitější v životě? Pokud se zeptáme někoho, kdo žije na hranici hladu, bude odpověď znít: jídlo. Pokud stejnou otázku položíme někomu, kdo mrzne, bude odpověď znít: teplo. A pokud se zeptáme člověka, který se cítí osamělý a opuštěný, jistě odpoví, že přátelství a lidská společnost.

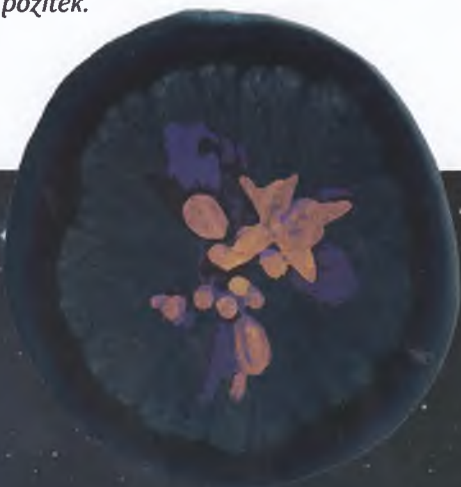
Pokud jsou všechny tyto potřeby uspokojeny, zbývá ještě něco, co lidé potřebují? Filosofové se domnívají, že ano. (...) Potřebujeme najít odpověď na otázku, kdo jsme a proč žijeme. (...) Proč vznikl vesmír, zeměkoule a život, je otázka vážnější a důležitější než to, kdo na minulé olympiádě vyhrál nejvíce zlatých medailí.

Nejlépeším způsobem, jak se k filosofii přiblížit, je položit si několik základních otázek: Jak vznikl svět? Je za vším, co se děje, nějaká vůle nebo hlubší smysl? Je život po smrti? Jak nás vůbec takové otázky napadly? A především a hlavně: Jak máme žít?

Takové otázky si lidé kladli ve všech dobách. (...) Historie nám však předkládá na každou z nich spoustu různých odpovědí. Je tedy mnohem jednodušší si filosofické otázky klást než na ně odpovídat. I dnes si každý z nás musí na tyto otázky najít vlastní odpověď. V žádné encyklopedii na světě nenajdeme, zda Bůh existuje nebo zda je život po smrti. Encyklopedie nám nedá odpověď ani na to, jak bychom měli žít. Ale přečíst si, jak jiní lidé před námi odpovídali na tyto otázky, nám může pomoci při utváření vlastního pohledu na svět. (...)

Mnoho lidí má pocit, že svět je stejně nepochopitelný jako kouzelnický trik, kdy kouzelník vytáhne z klobouku, který byl ještě chvíli před tím prázdný, králíka. Pokud jde o králíka, je nám jasné, že kouzelník nás nějak napálil. Když ale mluvíme o světě, je to trochu jiné. Víme, že svět není podvod ani trik, protože po něm kráčíme a jsme jeho součástí. Ve skutečnosti jsme možná tím bílým králíkem, vytaženým z cylindru, my. Rozdíl mezi námi a králíkem je jen ten, že králík nemá z toho, že je součástí kouzla, žádný požitek.

S námi je to jiné. Víme, že se s námi děje něco úžasného, a rádi bychom odhalili, jak to všechno navzájem souvisí...

SAUTOREM O SVĚTĚ, ŽIVOTĚ, LITERATUŘE... O ZÁZRACÍCH

Jostein Gaarder telefonicky odpověděl na předem zasláné přeložené otázky ze dne 23. dubna 2010, přeložila Jarka Vrbová.

Máte své okouzlení zázrakem života odjakživa, nebo jste se k němu musel dopracovat? Jak k tomu došlo?

Neměl jsem je odjakživa, ale přišlo náhle. Bylo mi asi jedenáct nebo dvanáct let a já najednou zjistil, že život je mysterium. Řekl jsem to rodičům a ti kroutilí hlavou. Jaképak mysterium? Všechno je přece víceméně jasné. A přitom mi rodiče byli velmi citliví. Ovšem mé okouzlení zázrakem života s sebou nese ještě jednu stránku: nikdy nebudu dospělý. Nikdy mi svět nezevšední a nebudu ho považovat za něco samozřejmého. Navždy pro mě zůstane magický.

Jaké hodnoty jsou pro Vás v životě podstatné?

Nejpsiš odpovím, jak by odpověděla většina lidí. Za prvú je to zdraví mé i mých blízkých. Docela obyčejné zdraví. Druhá hodnota v pořadí je pro mě přátelství. Hlavně pak přátelství, které bych nazval přátelstvím v lásce nebo erotickým přátelstvím, tedy přátelstvím manželským, které, pokud přetrvává, má pro mě ohromnou hodnotu. Třetí hodnota je, řekl bych, typická zřejmě spíše pro nás Skandinávce: hodnotu vidím ve vztahu k přírodě, a to k nedotčené přírodě. Dokonce bych šel tak daleko, že mám pocit, že příroda není jen to, co je kolem nás, ale příroda jsme přece my sami. Hodně mě zajímá otázka ochrany přírody, proto jsem také založil nadaci Sophie (SophiePrize.no, pozn. překl.) na podporu významných světových, tedy nejen norských nebo evropských, ekologických počinů.

Co vnímáte jako největší bolesti současného světa a jaký je na ně lék?

Největší bolesti světa je určitě v první řadě hlad. Pak hrozba, že člověk svým působením zničí přírodu a planetu. A třetí bolest, kterou zmíním, mívá do bohaté části světa a možná se vám bude zdát podioné, že ji v této souvislosti zmiňuji. Je to osamělost. Myslím, že lidé v bohaté části světa prostě trpí osamělostí.

Jaké knihy jste četl svým dětem a které autory máte rád Vy?

Zajímavé je, že stejné knihy, které rodiče četli mně, jsem pak četl svým dětem a moje děti čtou stejné knihy svým dětem, mým dvěma vnoučatům. V první řadě musím jmenovat Astrid Lindgrenovou, na té jsme vyrostli a rostou na ní i vnoučata. Hned potom je Medvídek Pú. Hodně jsme četli i švédskou autorku, která asi u vás není známá. Jmenuje se Else Beskow a psala začátkem dvacátého století, čili když dnes čteme dětem její knihy, je jim už sto let.

Vaše knihy uchvátí čtenáře napínavostí děje, a přitom se mu z četby neustále dostává nového poznání a hlubokých prožitků. Je tento způsob psaní promyšleně konstruovanou metodou, nebo je to Vaše spontánní autorské vyjadřování?

U některých svých knih jsem postupoval promyšleně, typickým příkladem může být Sofiin svět. Tam jsem se rozhodl, že zprostředkují čtenářům víceméně školské téma dějin filosofie, ale musel jsem je zarámovat do příběhu, aby se mladí čtenáři nenudili. Nebo svou poslední knihu Zámek v Pyrenejích (vyjde v Albatrosu koncem roku, pozn. překl.), v níž jde o řešení rozporu mezi vírou a vědou, jsem si také promyslel celou kostru předem.

Jsou ve Vašich knížkách autobiografické prvky? Ve kterých?

Proky ano, ale žádná není vyloženě autobiografická. Třeba v Principálově dceři je autobiografický spisovatel, který má ohromnou fantazii a vymýšlí příběhy – takovou mám odjakživa také, ale ten hrdina není mé alter ego, spíš naopak mé anti-ego. Nebo v Dívce s pomeranči je motiv seznámení rodičů přímou autobiografickou citací mého seznámení s mou vlastní ženou.

Máte svou Dívku s pomeranči?

Ano, jak jsem již odpověděl v předcházející otázce.

Jaký máte vztah k divadlu?

Veskrze úborný. Celý život mám divadlo rád. Na univerzitě, kde jsem se seznámil se svou ženou, jsme oba studovali norštinu, ona ji kombinovala s divadelní vědou, já s literaturou. Takže divadlo odjakživa považuji za doménu své ženy. Možná proto jsem se také nikdy nepustil do psaní dramát. Nevim.

Jaký umělecký program má divadlo Cafeteatret, které řídí Vaše žena?

Jeho charakter bych nejspíš popsal jako malé divadlo bez stálého souboru. Hrají se tam hry pro jednoho herce, pravidelně tam vystupuje hudební seskupení Barokk, jehož členové hrají na původní, dnes již historické nástroje, jako je viola gamba, cembalo nebo i staré žestové nástroje.

Které Vaše knihy se už dočkaly divadelního nebo filmového zpracování?

Předeším Sofiin svět, který byl zfilmován jako muzikál. Teď se přihlásili Američané, že mají zájem o jeho remake. Dále byla zfilmována kniha Jako v zrcadle, jen v hódance. Nedávno byl uveden i film Dívka s pomeranči v norskono-španělské koprodukcii. Německo mě požádalo o práva na zfilmování Principálových dcer.

A co se týče divadla, byl zinscenován Sofiin svět, potom Vita brevis, kterou hrál dokonce v Brazílii a Dívka s pomeranči.

Jak jste byl se zfilmováním či inscenováním spokojen? (otázka překl.)

Měl jsem nejrůznější pocity. Někdy se zpracování shodovalo s mými představami, jindy vůbec ne.

**Ten, kdo nikdy nežije teď,
nežije nikdy.**

dánský básník Piet Hein

JOSTEIN GAARDER

Autorem románu *Dívka s pomeranči* je světoznámý norský spisovatel Jostein Gaarder. Jeho dílo patří k nejlepší literatuře současné Evropy. Narodil se 8. srpna 1952 v Oslo. Jeho otec Knut Gaarder byl ředitelem střední školy, matka Inger Margrethe učila na základní škole, kromě toho byla uznávanou spisovatelkou knih pro děti.

Jostein Gaarder absolvoval střední školu zaměřenou na klasické jazyky, poté studoval dějiny myšlení, dějiny náboženství a nordistiku na universitě v Oslo. Během studií se oženil se Siri Dannevigovou, která se mu stala celoživotní družkou a oporou.

Po studiích vyučoval nejprve na střední škole. V letech 1981-1991 přednášel filosofii a literaturu na lidové vysoké škole v Bergenu. V době pedagogického působení se autorsky podílel na šesti učebnicích dějin filosofie a náboženství (jednu z nich, knihu o dějinách islámu, napsal se svou matkou). Zaníceným pedagogem nepřestal být ani na své dráze literární. Vzdělání, četbu a poznávání pokládá za nezbytný předpoklad lidské cesty k humanismu. Svůj názor na způsob vzdělávání vyjadřuje citátem z Konfucia: „Učení bez myšlení je bezcenné, myšlení bez učení nebezpečné.“ Je velkým přívržencem tzv. lidových vysokých škol, které jsou specifickým prokem skandinávského školského systému - jednoleté internátní školy, umožňující maturantům studium volitelných oborů ještě před tím, než si vyberou budoucí profesi.

Proní beletristickou knížku vydal Jostein Gaarder ve čtyřiatřiceti letech. Jeho spisovatelský věhlas započal román *Tajemství karet* z roku 1990 a o rok později *Sofiin svět*, který vzbudil ohromný ohlas po celém světě a byl přeložen do pětáctyřiceti jazyků. *Sofiin svět* je specifická učebnice filosofie pro mládež napsaná formou poutavého příběhu. Po úspěchu této knihy autor zanechal pedagogické práce a začal se věnovat pouze psaní. Většina jeho děl je zaměřena na děti a mládež, ale neméně zaujme i dospělé. On sám o svých knihách říká, že jsou určeny čtenářům od devíti do devadesáti let. Vždycky překvapí čtenáře zajímavým a napínavým příběhem, ale všechny jeho knihy mají společný tematický náboj, kterým je bytostné okouzlení zázrakem života. *Dívka s pomeranči* vyšla v Norsku roku 2003 a téměř současně ještě v patnácti zemích Evropy.

Do češtiny překládá jeho knihy Jarka Vrbová, díky níž můžeme kromě tří zmíněných číst v mateřtině ještě *Žabí zámek*, *Jako v zrcadle*, *Jen v hádance*, *Haló! Je tu někdo?*, *Vita brevis*, *Kouzelný kalendář* a *Principálovu dceru*.

Jostein Gaarder dvakrát navštívil Prahu při příležitosti konferencí Forum 2000, na které ho pozval Václav Havel. Byl také hostem knižního veletrhu Svět knihy.

Roku 1997 založil Jostein Gaarder ekologickou Nadaci Sophie, která každoročně uděluje Cenu za záchranu životního prostředí a jeho další vývoj v hodnotě sto tisíc dolarů. Základním mottem této nadace je věta Mahátmy Gándhího „Nikdy nepodceňuj schopnost jednotlivce změnit svět.“

Jostein Gaarder je v současné době autorem patnácti vydaných knih a držitelem řady prestižních literárních cen. Žije se svou ženou Siri v Oslo. Mají dva syny a dva unuky.

O FANTAZII

Úryvky jedné z povídek spisovatele Petra, hrdiny knihy Principálova dcera.

V českém hlavním městě Praze žil kdysi před dávnými lety malý kluk jménem Jiří Kubelík. Otce neměl, bydlel v těsném bytě jen s matkou, ale když mu bylo kolem tří let, často se mu zdály živé sny o malém muzíkovi (jmenoval se Metr, pozn. red.) v zeleném plstěném klobouku s bambusovou hůlkou v ruce. Ve snu byl muzík stejně vysoký jako Jiří, ale přitom vypadal jako dospělý muž. Byl jenom mnohem menšího vzrůstu a mnohem hubatější než většina lidí.

Malý muzík se pokoušel ve snu přesvědčit Jiřího, že o všem, co chlapec dělá a říká, rozhoduje on, a to nejen v noci, ale i ve dne. Proto když někdy Jiří provedl věci, které mu matka nedovolovala, vysvětlil si je tak, že ho k nim vlastně navedl ten muzík. Kromě toho se stále častěji stávalo, že Jiří použil slova a výrazy ze světa dospělých, jejichž původ si matka nedokázala vysvětlit. Zahrmoval ji i nejneuvěřitelnějšími historkami, kratičkými i dlouhými, které mu muzík vyprávěl, když chlapec spal.

Sny o muzíkovi byly vždycky zábauné a plné života. Jiří se většinou probouzel s úsměvem na rtech a ani nikdy neprotestoval, když mu matka oznámila, že je čas jít spát. Problémy nastaly až jednoho rána, kdy muzík neodešel se spánkem. Tehdy se Jiří probudil do letního slunečného rána a jasně a zřetelně viděl muzíka v zeleném klobouku, jak stojí v pokoji vedle jeho postele a vzápětí se protáhne otevřenými dveřmi do předsíně a dál do obývacího pokoje. (...)

Od toho dne, kdy se Metr objevil ve skutečnosti a ukázal se u Jiřího doma, se o něm Jiřímu už nikdy nezdálo. Proto došel k názoru, že muzík se buď odebral ze světa snů z vlastní vůle, nebo ze světa snů odešel nedobrovolně a už nebyl schopen najít cestu zpátky. Jiří si myslel, že je to určitě jeho vina, že muzík ze sna zabloudil, a proto se nikdy nezdálo naděje, že se Metr dokáže vrátit zpátky do světa, z něhož pochází. Tam přece původně patřil a každý by se koneckonců měl mít na pozoru, aby se nepouštěl příliš daleko od světa, do kterého náleží. Jak Jiří rostl, neustálá přítomnost muzíka ho unavovala a znervózňovala.

Celý život sledoval Metr Jiřího jako stín. Vypadalo to, jako by byl Jiřího nohsled, ale muzík uždy zdůrazňoval, že je to právě naopak, on posunuje chlapce před sebou a rozhoduje o všem v jeho životě. (...)

Nikdy se nestalo, že by Metra kromě Jiřího spatřil někdo jiný, ani doma v maličkém bytě, ani venku v pražských ulicích. To Jiřího nepřestávalo udivovat.

Když dospěl, jednoho dne potkal velkou lásku svého života, jmenovala se Jarka, a protože se s ní Jiří chtěl rozdělit o život i o duši, pokusil se jí několikrát Metra ukázat, když se objevil v pokoji, aby i jeho milá ten malý div spatřila, alespoň letmo. Jenže Jarka usoudila, že Jiří pomalu, ale jistě přichází o rozum, a proto se od něj odvrátila a jednoho dne ho vyměnila za mladého inženýra, jelikož došla k názoru, že Jiří žije víc ve své fantazii než ve skutečném světě s ostatními lidmi.

Jiří zestárí o osamění a izolaci, a teprve, když zemřel, stala se podivuhodná proměna. Ode dne, kdy Jiří odešel na věčnost, to znamená z našeho světa, se po Praze začaly šířit zvěsti, že několik očitých svědků spatřilo ve večerních hodinách homunkula, jak se prochází po nábřeží Vltavy. Někteří tvrdili, že stejného muzíka viděli procházet se a točit bambusovou hůlkou po Staroměstském náměstí. Kromě toho byl muzík čas od času pozorován, jak sedí na náhrobním kameni na hřbitově. Seděl pokaždé na stejném hrobě s nápisem Jiří Kubelík.

Čas od času tam sedávala na lavičce nějaká stařenka a muzíkovi, když se na Jiřího hrobě objevil, přátelsky pokynula. Byla to jeho milá, která před mnoha lety Jiřího opustila, protože usoudila, že přišel o rozum...

OSTRAVA!!!

Program Kultura

Tento projekt byl realizován
za finanční podpory Evropské unie.

Inscenace byla realizována díky finančnímu příspěvku statutárního města Ostravy,
Moravskoslezského kraje a Ministerstva kultury.

Program vydalo Divadlo loutek Ostrava, příspěvková organizace
Pivovarská 3164/15, 728 32 Ostrava – Moravská Ostrava
www.dlo-ostrava.cz.

Zřizovatelem DLO je statutární město Ostrava.

Ředitelka DLO: JUDr. Jarmila Hájková. Umělecký šéf DLO: Václav Klemens.

Program připravili Jana Pithartová a Tomáš Volkmer.

Tisk: OFTIS, www.oftis.com